

Pleidooi voor sociosprudentie in het sociaal werk

Frans Spiering, lector Opgroeien in de Stad, Hogeschool Rotterdam
Nico de Vos, lector, Participatie en Stedelijke Ontwikkeling, Hogeschool Utrecht
Marja Jager-Vreugdehil, Lector Samenlevingsvraagstukken, Hogeschool Viaa
Lia van Doorn, lector Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening, Hogeschool Utrecht
Jean Pierre Wilken, Lector Participatie Zorg en Ondersteuning, Hogeschool Utrecht

Rotterdam, juli 2021

Platform Lectoren Sociaal Werk

Inleiding

In dit essay houden we een pleidooi voor socioprudentie in het sociaal werk. In de volgende paragrafen wordt dit nieuwe begrip verder geïntroduceerd. We gaan eerst in op de missie en de kennisbasis van sociaal werk, introduceren het begrip socioprudentie en staan stil bij het kennistheoretisch uitgangspunt van 'het stille weten'. Vervolgens relateren we het aan enkele aanverwante begrippen uit het juridisch domein en het sociaal werk. Tot besluit wijzen we op de waarde die socioprudentie heeft in deze tijden van grote veranderingen in het sociaal domein en bepleiten we om in de beroepsuitoefening meer ruimte te scheppen om praktische wijsheid (Banks, 2012) te ontwikkelen en te implementeren.

Missie

In deze bundel is sociaal werk beschreven als een vorm van professionele beroepsuitoefening die bijdraagt aan het bevorderen van (de mogelijkheden van) sociaal functioneren. In de missie en visie is gesteld: 'Sociaal werk is een waardegedreven en dialogische professie, die werkt op basis van morele overwegingen over kwaliteit van leven' (zie: *Missie sociaal werk*). Deze missie sluit aan bij de internationale definitie van sociaal werk:

Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing' (International Federation of Social Workers, 2014).

Sociaal werk: een normatieve professie

Sociaal werk is dus gericht op het realiseren van sociale waarden en is derhalve ingebed in een sociaal-ethisch perspectief waarbij de erkenning van menselijke integriteit en waardigheid centraal staan (Tronto, 1993; Bersselaar, 2009; Klaver et al. 2014). Conform de definitie van sociaal werk van de International Federation of Social Workers vindt het sociaal werk zijn beroepsmatige legitimatie in de oriëntatie op het bevorderen van sociale rechtvaardigheid, handhaving van mensenrechten en respect voor diversiteit. De kernfunctie van het sociaal werk is het bevorderen van sociale samenhang, inclusiviteit en participatie van mensen, samengevat als sociale kwaliteit (Boutellier, 2014; Verharen, 2017). Sociaal werk is een waardegeladen professie. Begrippen als rechtvaardigheid en inclusiviteit hebben een sterk normatief karakter. Het zijn belangrijke bakens die in de praktijk gebruikt kunnen worden om het handelen van sociaal werkers te sturen.

De afwegingen die zij maken, zijn daarom steeds gerelateerd aan de vraag wat in een bepaalde situatie het goede is: Draagt mijn interventie bij aan sociale rechtvaardigheid, aan participatie en sociale cohesie? Draagt mijn interventie bij aan het verbeteren van ontwikkelingskansen van mensen en het ondersteunen en versterken van mensen bij het omgaan met hun levensvragen? Antwoorden op deze vragen zijn sterk contextgebonden. Niet iedereen heeft bijvoorbeeld behoefte aan meer cohesie omdat er soms een teveel aan cohesie in een wijk is.

Sociaal werkers kunnen daarbij weinig terugvallen op routinematig handelen. Elke situatie is uniek. Er zijn weinig blauwdrukken voorhanden met 'hoe te handelen' in specifieke situaties. Stam en Wilken (2015) hebben dit beschreven als het principe van 'onzeker weten'. In iedere situatie gaat het erom om samen met alle betrokkenen te leren begrijpen wat er aan de hand is en wat de opgave is. De sociaal werker gebruikt hierbij zijn eigen professionele en persoonlijke bagage, maar komt samen met anderen tot een betekenisconstructie. In dit proces vindt ook morele toetsing plaats, waarbij de sociaal werker op basis van zijn normatieve referentiekader zijn eigen overwegingen maakt en uiteindelijk zijn handelen daarop baseert (Van Doorn, 2008). Hierbij krijgt hij onvermijdelijk te maken met waardenconflicten (De Jonge, 2015; Kanne, 2017). Er zijn immers altijd spanningen tussen individuele en maatschappelijke perspectieven.

Daarbij rijzen vragen als: Doe ik het goede, op de goede manier, om de goede redenen? Hoe kiest een sociaal werker positie in complexe sociale verhoudingen? Hoe brengt hij persoonlijke autonomie van mensen in balans met principes van de wederkerigheid en de relationele autonomie die samenlevingen typeert (Oosterling, 2016)? Hoe weet een sociaal werker of hij daadwerkelijk ook het goede bereikt met zijn handelen, met zijn interventies? Wat 'goed' is, is deels een subjectieve beleving, vaak situatieafhankelijk en tijdgebonden. 'Goed' is ook niet statisch: wat we nu goed vinden, vonden we in de vorige eeuw minder geslaagd. Hoe weet de sociaal werker dat goedbedoelde hulp aan burgers niet tot 'verafhankelijkheid' leidt maar tot empowerment, niet tot etikettering en uitsluiting maar tot inclusie. En zijn empowerment en inclusie altijd 'goed'? Kortom: wat is wijsheid?

We kunnen hier nog enkele vragen aan toevoegen: Hoe reflecteert de sociaal werker over wat hij als 'goed' beoordeelt in zijn werk zodat hij dit niet alleen als verantwoording kan gebruiken om zijn handelen te legitimeren, maar ook leert van zijn ervaringen. En hoe communiceert hij dit? En ten slotte: hoe kunnen opvattingen over 'goed sociaal werk' collectief gemaakt worden, dus als inspiratie of kennisbron gebruikt worden?

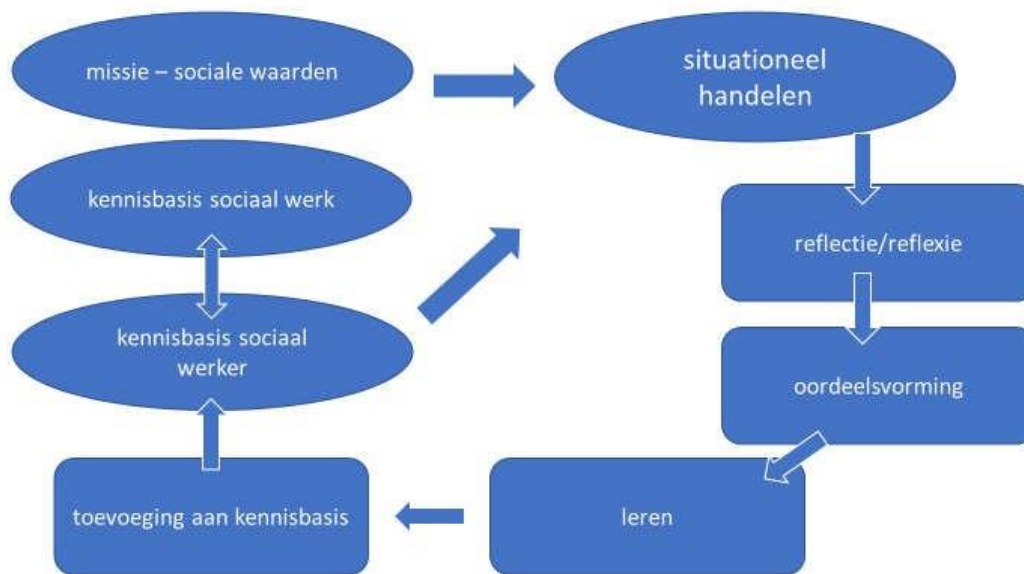
We introduceren het begrip *socioprudentie* als een concept dat de praktische wijsheid omschrijft die nodig is om met de genoemde normatieve kwesties, die eigen zijn aan het beroep, te kunnen omgaan.

Wat is socioprudentie?

Onder socioprudentie verstaan we de praktische wijsheid die de sociaal werker ontwikkelt om 'goed' te handelen en om retrospectief te kunnen toetsen of er goed gehandeld is. Deze toetsing – of reflectie – draagt bij aan het continu leren van situaties. Op deze wijze vergroot de sociaal werker zijn praktische wijsheid. Hiermee geven we ook aan dat socioprudentie er niet in een keer is. Het is iets wat zich ontwikkelt en in ontwikkeling blijft. Daarmee is het ook een constant leerproces, waarin reflectiviteit en 'sociale reflexiviteit' (Lichterman, 2005) essentieel zijn. Reflectie verwijst naar het nadenken over en het toetsen van het eigen handelen. Reflexiviteit is het dialogische proces waarin alle betrokkenen in een bepaalde praktijk met elkaar reflecteren op ieders handelen in relatie tot elkaar (Linders & Feringa, 2014 – zie ook *Sociaal werk gaat om andere mensen*). Zo beoog je samen 'wijzer' te worden. Dit draagt ook bij aan kennis over je eigen handelen als sociaal werker in de betreffende situatie.

Bij socioprudentie zijn verschillende kennisbronnen van belang: de kennisbasis die via opleiding is verworven (theoretische kennis, methodische vaardigheden, kennis van doelgroepen, wet- en regelgeving enzovoort) en ervaringskennis. Ervaringskennis is de kennis die in de praktijk wordt opgedaan door te handelen en te reflecteren. Idealiter worden deze kennisbronnen constant aangevuld met nieuwe kennis. De moderne sociaal werker bevindt zich constant in een leermodus. Hoewel de term socioprudentie in principe in brede zin kan worden gebruikt, verbinden we het hier vooral met het omgaan met dilemma's en/of morele spanningen. Socioprudentie helpt in het proces van de besluitvorming in het handelen, en bij het reflecteren op en leren van het handelen.

Er is dus sprake van een wisselwerking tussen de kennis die de sociaal werker verworven heeft (theorie en praktijkkennis), de toepassing van deze kennis in een actuele praktijksituatie en de toevoeging van de ervaringen die worden opgedaan aan de kennisbasis. Het specifieke van socioprudentie is dat de sociaal werker via reflectie en reflexie nagaat of er 'goed' gehandeld is. Op deze wijze leert hij voortdurend over de kwaliteit van zijn interventie op basis van het normatieve referentiekader dat gevormd wordt door de missie en centrale waarden van sociaal werk. We gaan er hierbij van uit dat er altijd sprake is van een deel bewuste en een deel onbewuste kennis, *tacit knowledge*. Deze twee spelen bij socioprudentie beide een rol.

Samengevat bestaat socioprudentie uit twee elementen:

1. Een kennisbasis als de bron van praktische professionele wijsheid die leidend is voor de ethische beroepshouding als sociaal werker.
2. Een proces van handelen en reflectie/reflexie: het expliciteren door de sociaal werker van wat hem geleid heeft bij zijn handelen, en een oordeel over de kwaliteit en de effecten van het handelen. Waarbij de vraag leidend is of het handelen juist of 'goed' was in het licht van het morele referentiekader van zowel de sociaal werker zelf als het sociaal werk als geheel. Hierbij wordt het stille weten geëxpliciteerd zodat deze de kennisbasis kan verrijken.

Het expliciteren van de overwegingen achter het handelen om inzicht te krijgen in de *black box* achter professionele besluitvorming en het samen met anderen¹ hierover in beraad gaan, is een rijke aanvulling op de huidige kennisbasis in het sociaal werk.

Socioprudentie methodisch ingebed

In het figuur hiervoor is het proces om socioprudent te handelen, of socioprudentie te ontwikkelen, schematisch weergegeven. Methodisch gezien is het een cyclus waarin de volgende activiteiten plaatsvinden:

- Een professional in een bepaalde praktijksituatie verzamelt informatie, analyseert deze, besluit over passende acties en voert deze acties uit. Hierbij gebruikt hij zijn beschikbare kennisbasis, zowel de algemene kennisbasis van het sociaal werk, als zijn expliciete en impliciete praktijk(ervarings)kennis.
- Er vindt reflectie en reflexie plaats. Hierbij wordt het referentiekader gevormd door de missie en centrale waarden van het sociaal werk en de opvattingen over 'het goede leven' vanuit het perspectief van de bij de situatie betrokkenen.
- Dit leidt tot oordeelsvorming over het handelen (en de besluitvorming die hieraan voorafging). Centrale vraag hierbij is of het handelen moreel juist is geweest en of dit leidde tot de gewenste uitkomsten, passend bij de missie en centrale waarden van het sociaal werk.
- Op basis van deze oordeelsvorming wordt geleerd.

¹ Anderen zijn burgers waarvoor de sociaal werker zich inzet, maar kunnen ook andere professionals zijn. Deze professionals kunnen ook een andere discipline achtergrond hebben. Door samen of van elkaar te leren ontstaat 'Boundary crossing', het over de grenzen van het eigen referentiekader gaan, de eigen kennis verrijken (Stam & Wilken, 2015; 2018).

- De uitkomsten worden toegevoegd aan de kennisbasis van de sociaal werker. Op deze wijze vergroot hij zijn persoonlijke kennis en zijn 'praktische wijsheid'.

Idealiter vindt er een doorwerking plaats naar de algemene kennisbasis van het sociaal werk. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door systematisch onderzoek naar de ervaringen van (grotere groepen) sociaal werkers.

Kennistheoretisch uitgangspunt: weten en 'het stille weten' met elkaar verbinden

Bij de ontwikkeling van socioprudentie is het belangrijk om expliciete en impliciete kennis met elkaar te verbinden. Met expliciete kennis wordt bedoeld het geheel aan theoretische kennis en praktische vaardigheden die een professional via opleiding en deskundigheidsbevordering verworven heeft. Impliciete kennis is de kennis die de sociaal werker dikwijls intuïtief gebruikt.

In dit pleidooi maken we gebruik van het kennistheoretisch uitgangspunt van Schön (1983, 1990). *Knowing in action* is het impliciete, in de praktijk gebrachte 'stille weten'. Bij het werken aan sociale rechtvaardigheid is sprake van *tacit knowledge*, het 'stille weten', dat via *reflection-on-action* expliciet gemaakt kan worden. De *reflection-on-action* noemt Shulman de wijsheid van de praktijk, het ethos van sociaal werk 'en daarbij het via zijn handelen in praktijk gebrachte stille weten'. '*Reflection-on-action* is een reconstructie van het 'denkend doen' dat in de praktijk reeds heeft plaatsgevonden. Het is een na-denken (een denken na een uitgevoerde activiteit)' (Pols, 2016, p. 225).

Voor de vorming van praktische wijsheid zijn sociale verhalen (narrativiteit) een middel. 'Verhalen vormen een noodzakelijke aanvulling op de "algemene principes van de theorie",' (Pols, 2016, p. 223). Verhalen tonen de wisselvalligheden van de praktijk en hoe de sociaal werker 'in de praktijk ermee omgaat en welke conclusies hij of zij eruit trekt' (Pols, 2016, p. 228). We krijgen oog voor het particuliere, specifiek voor de 'ingewikkelde en veranderlijke constellatie van bijzonderheden'. Daarmee wordt het mogelijk dat men zich in de situatie verplaatst en de intenties van het professioneel sociaal handelen doorgrondt en daarmee de vraag beantwoordt: 'zou ik net zo geoordeeld hebben, net zo gehandeld?' (Pols, 2016, p. 222).

Je kunt als sociaal werker via verhalen ervaringen delen en relateren aan theoretische principes. Samen (zie voetnoot 2) hierover in gesprek gaan en theoretische inzichten ernaast leggen. Oftewel samen in gesprek gaan over dat waar de sociaal werker voor staat. Daarvoor moet je 'stil weten' (laten) expliciteren door vragen te stellen, bijvoorbeeld naar het specifieke van de situatie, naar het 'stille weten' achter het professioneel sociaal handelen in zo'n situatie, in dialoog. Je moet door gebruik te maken van wetenschappelijke theorieën daarop kunnen doorvragen. Je moet helpen conceptualiseren, je moet het achterliggende betekenisveld blootleggen, je moet helpen verbinden met algemene theoretische inzichten.

Sociaal werkers handelen daarbij vanuit het ethos van sociale rechtvaardigheid, oftewel hetgeen waar de sociaal werker voor staat. Hierbij staat het algemeen belang voorop en niet het eigen belang van het individu. Het draait bij de sociaal werker om de waarde van sociale inclusie.

De beperking van theoretische, wetenschappelijke kennis is dat deze de werkelijkheid versimpelt (reduceert tot het algemene) en daarmee het blikveld van de sociaal werker vernauwt. De *body of knowledge* van het sociaal werk verbindt echter brede algemene kennis met het handelen, met praktische methoden én ervaringskennis. Een sociaal werker beschikt over een breed arsenaal aan theoretische concepten uit onder andere de sociologie, psychologie, pedagogiek en antropologie die hem inzicht geven in de manier waarop mensen functioneren binnen samenlevingen. Zo ontstaat inzicht in individueel gedrag en systeemkenmerken van sociale instituties die elkaar onderling beïnvloeden. Mensen geven de samenleving vorm binnen diverse contexten (in verschillende mate van institutionalisering), waarin ze ten opzichte van elkaar bepaalde sociale rollen spelen, met de hieraan verbonden sociale regels en onderlinge verwachtingen. Spanningen tussen mensen betreffen vaak spanningen tussen deze rollen en regels (Linders, Potting, Feringa & Jager-Vreugdenhil, 2016). Een sociaal werker is als geen ander in staat deze en andere theorieën in te

zetten om concrete sociale situaties te analyseren en hierin knelpunten te signaleren. Daarbij houdt hij specifiek rekening met de invloed van (individuele) stoornissen of beperkingen, of andere aspecten die mensen in hun context extra kwetsbaar maken. Want professioneel sociaal handelen is over het algemeen niet gestandaardiseerd, het is situationeel gebonden en weloverwogen, 'luisterend' naar het specifieke en vertrekend vanuit het operationele weten over niet-standaard situaties (Van Ewijk, Spierings, Spierts & Sprinkhuizen 2016). Passend handelen over specifieke, niet-standaard situaties richt zich dan ook vaak op het bijzondere.

Professioneel sociaal handelen is meer inductief dan deductief. De theoretische kennis (verworven aan hbo/universiteit) is niet voldoende om de professie te kunnen uitoefenen. Hier is ook belangrijke praktische kennis voor nodig, kennis van de praktijk, naast kennis van het algemene zoals wetten en regels, én in de praktijk verworven kennis van het bijzondere, zoals casussen of kritische beroepssituaties. Als de sociaal werker recht wil doen aan de sociale rechtvaardigheid in deze specifieke situatie, daarop een reflecterend oordeel moet geven, vertrekt hij voor dat oordeel vanuit het bijzondere, via de instemming van anderen, naar het algemene.

Het operationele weten over niet-standaard situaties wordt pas begrijpelijk – niet alleen voor buitenstaanders maar ook voor de sociaal werker zelf - als dit wordt geëxpliciteerd en gerepresenteerd.

Socioprudentie, jurisprudentie en verwante begrippen

De term socioprudentie heeft een filosofische achtergrond. De term prudentie staat in een lange filosofische traditie, vooral in die van de deugdethiek, met als grondlegger Aristoteles. In het zesde boek van de *Ethica Nicomachea* gaat Aristoteles in op 'de eigenschappen van het intellect'. Hij wil aantonen dat er maar twee zelfstandige, goede eigenschappen van het intellect bestaan: filosofisch inzicht (*sophia*) en verstandigheid (*phronêsis*). Laatstgenoemde, het platoonse begrip van inzicht, bevat zowel theoretische als praktische kennis. Phronêsis of verstandigheid heeft bij hem alleen betrekking op het praktische handelen. Het is een goede eigenschap van het praktische intellect. Verstandigheid is een morele kennisvorm en heeft betrekking op het individuele geval. De handelende persoon moet zelf van geval tot geval nagaan wat de situatie moreel gezien vereist. Daarbij moet hij zich volgens Aristoteles op het midden richten, wat een moeilijke opdracht is omdat in alle verschillende praktijksituaties niets vast of onveranderlijk is.

Er is in de loop der eeuwen veel filosofische discussie ontstaan over Aristoteles' deugdethiek, maar tegenwoordig wordt weer veelvuldig op zijn denken teruggegrepen. Een kernelement daarvan is zijn benadrukken van phronêsis: verstandigheid in de zin van praktische wijsheid, of in het Latijn *prudentie!*

De term socioprudentie is ook verwant aan de term *jurisprudentie*. Een rechter baseert zich voor zijn handelen en oordeelsvermogen op zaken als: de rechten van de mens, de grondwet (van zijn land), het Burgerlijk Wetboek, maar ook op jurisprudentie. Jurisprudentie heeft daarbij een dubbele betekenis. Het houdt de rechtsopvatting in van de rechterlijke macht, zoals die blijkt uit eerder genomen beslissingen. Daarbij geldt de betekenis van het toegepaste recht zoals het professioneel is vastgelegd en gedocumenteerd. Rechters kunnen de eerdere jurisprudentie bestuderen om tot een verantwoord oordeel te komen.

Er is ook de, meer fundamentele, betekenis van het moeten oordelen op basis van praktische wijsheid, de prudentie bij juridische zaken. Dat is de jurisprudentie die nodig is om de wetgeving zo zorgvuldig mogelijk toe te passen. Niet iedere praktijksituatie waarover geoordeeld moet worden is immers letterlijk in het wetboek terug te vinden, integendeel.

Een vergelijkbare betekenis geldt ook voor socioprudentie bij het oordelen en handelen van de sociaal werker. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het VN-Kinderrechtenverdrag, de uitgangspunten van de internationale definitie van sociaal werk, de landelijke wetgeving, dat zijn de kaders die leidend zijn voor het sociaal werk. Het is zaak dat de sociaal werker ze zo goed mogelijk toepast in de praktijk en socioprudent, sociaal verstandig te werk gaat. Daarbij is het raadzaam als dergelijke casuïstiek, de sociale oordelen en het daaraan

verbonden handelen ook meer systematisch wordt gedocumenteerd. Dat kan door verslaglegging van casuïstiek, praktijkverhalen of bijvoorbeeld door 'reflectiekaarten' te maken (de vastgelegde reflecties op ethische, normatieve en technische oordeelsvorming). Met dergelijke geschreven producten kan worden bijgedragen aan de vergroting van het lerend vermogen van de sociaal werker en de professionalisering van de beroepsgroep als zodanig.

Maar er zijn ook verschillen tussen jurisprudentie en socioprudentie. Zo is er een belangrijk praktisch verschil tussen hoe de rechter (of advocaat) opereert en hoe een sociaal werker dat doet (zie: Berding, 2017). Een rechter is onafhankelijk en doet op gezaghebbende basis bindende uitspraken (waartegen men overigens ook in beroep kan gaan bij een hogere rechter, oftewel die men extra kan laten toetsen); bij de sociaal werker zijn de besluiten minder bindend en vaak ook minder gezaghebbend (zie: Spierts, 2017). De rechter kan hierbij relatief (veel) tijd gebruiken om tot een oordeel te komen. Door de sociaal werker moet er vaak snel worden beslist, in acute situaties. Verder kan de cliënt van de rechter niet zomaar weglopen, hij is gebonden aan allerlei juridische bepalingen die hem in zijn vrijheid beperken. Dat is over het algemeen wel zo bij de mensen waarmee sociaal werkers te maken hebben, die mogen zelf beslissen of ze al dan niet betrokken willen worden bij de activiteiten van de sociaal werker (behalve in situaties van drang en dwang, op het overgangsgebied van het sociaal en juridisch domein).

Daarnaast is socioprudentie verwant aan al bestaande termen in het sociaal werk, zoals 'leren van gevallen', dat door Geert van der Laan werd gemunt (1995), de term 'plekken der moeite' (Kunneman, 2013), *bumpy moments* in het onderwijs (Kan, Brouwer & Zitter, 2012), moresprudentie (Van Doorn, 2008), sociale reflexiviteit (onder andere Linders & Feringa, 2014), zorgethiek (onder andere Stam & Wilken, 2015), kritische beroepssituaties (Grotendorst et al., 2006) moreel beraad (Widdershoven, 2010) en ethiekwerk (Keinemans, 2014). Een verwant begrip uit het onderwijsdomein is de term 'pedagogische jurisprudentie': een 'verzameling casussen van door leraren in praktijk gebrachte oordelen en het daarbij in het spel gebracht weten' (Tardif & Gauthier, geciteerd in Pols, 2016, p. 230). De kern bij al deze verwante begrippen is: expliciteer de praktische wijsheid die nodig is om het goede te doen in niet-standaard situaties door te reflecteren op het handelen, waardoor het mogelijk wordt het handelen expliciet en publiek te verantwoorden. Maak zodoende navolgbaar, door er systematisch van te leren (ook als er fouten worden gemaakt of afslagen worden gemist) wat de overwegingen achter het handelen en het besluiten zijn door deze bespreekbaar te maken in de professie. Streef hiermee voorbij het intuïtieve handelen, het handelen op gevoel, en zoek samen naar inzicht in mechanismen die werken en waarom deze werken.

Sociaal werk verrijken met socioprudentie

Het sociaal werk heeft zoals gezegd een sterk normatief karakter. Het belang van praktische wijsheid hierin is relatief groot. Die praktische wijsheid is meer dan alleen levenswijsheid of reflexiviteit. Van oudsher wordt in beroepsopleidingen sociaal werkers reflectief vermogen meegegeven. De reflectieve grondhouding is eigen aan de professie. De laatste tijd beginnen we ook meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van *reflexief* vermogen (zie *Sociaal werk gaat om andere mensen* in deze bundel).

We constateren in onze bijdrage aan deze bundel echter dat er in de hectiek van de dagelijkse praktijk vaak weinig gelegenheid is voor reflectie en expliciet leren, bijvoorbeeld in de vorm van intervisie, supervisie of intercollegiale toetsing. Dat heeft in organisaties meestal een lage prioriteit. Bovendien wordt er vaak onvoldoende geld voor gereserveerd.

Tegelijkertijd zien we dat sociaal werkers voortdurend op zoek blijven naar richtinggevende kaders. Want ondanks de beschikbare beroeps- en competentieprofielen, richtlijnen en protocollen, voelen zij zich soms nog handelingsverlegen (Linders, 2010) in relatie tot nieuwe werkwijzen. Sociale praktijken veranderen voortdurend (bijvoorbeeld van werkplek) in het licht van voortschrijdend inzicht, zoals nu in het sociaal domein het geval is. Afspraken en conventies worden telkens gereviseerd (Giddens, 1990, p. 39), omdat we ons veel minder dan vroeger beroepen op gewoonten, tradities en dogma's.

Eigenlijk zijn sociaal werkers er nooit zeker van of de kennis die zij vandaag de dag hebben over sociale praktijken in de toekomst hetzelfde zal zijn. Binnen een samenleving waarin de overheid een

stap terugzet, burgers aan zet zijn en zorgprofessionals 'maatwerk' dienen te leveren en de regie over ondersteuningsprocessen met burgers dienen te delen, zijn standaardmethoden en protocollen niet meer passend. Anno eenentwintigste eeuw is het aan sociaal werkers zelf om – via sociale reflexiviteit en 'transformatieleren' – voortdurend socioprudentie te ontwikkelen en zo hun eigen beroepswaarde tot uitdrukking te brengen. Als Platform Lectoren Sociaal Werk kunnen we hier een bijdrage aan leveren door systematische onderzoek te doen naar de ervaringen en leringen van sociaal werkers en deze publiceren. Hiermee versterken we de leercurve in het beroepenveld, zodat zij steeds opnieuw hun handelen kunnen ijken op en bijdragen aan socioprudentie.

Bronnen

- Banks, S. (2012). Negotiating Personal Engagement and Professional Accountability: Professional Wisdom and Ethics Work. *European Journal of Social Work*, p. 1-18.
- Berding, J. (red.) (2017). *Aan het werk met Hannah Arendt. Professionals in onderwijs, zorg en sociaal werk*. Leusden: ISVW Uitgevers.
- Beroepsvereniging voor Sociaal Werkers (BPSW) (2010). *Beroepscode voor maatschappelijk werkers*. Utrecht: BPSW.
- Berselaar, V. van den. (2009). *Bestaansethiek: normatieve professionalisering en de ethiek van i dentiteits-, levens- en zingevingsvragen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Boutellier, H. (2014). *Meer van waarde*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Doorn, L. van (2008). *Sociale professionals en morele oordeelsvorming*. Lectorale rede. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie. Hogeschool Utrecht.
- Ewijk, H. van, Spierings, F., Spierts, M. & Sprinkhuizen, A. (2016). *Basisboek sociaal werk*. Amsterdam: Boom.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. California: Stanford University Press.
- International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). <http://ifsw.org/policies/definitionof-social-work/>
- Jonge, E. de (2015). *Beelden van de professional. Inspiratiebronnen voor professionalisering*. Eburon Uitgeverij B.V.
- Kan, C. van, Brouwer, P. & Zitter, I. (2012). *Bumpy moments in de dagelijkse onderwijspraktijk*. Den Bosch/Utrecht: ECBO.
- Kanne, M. (2017). *Co-creatie van goede zorg. Ethische vragen, moreel beraad en normatieve professionalisering in de zorg en het sociaal werk*. Eburon Uitgeverij B.V.
- Keinemans, S, Jonge. E. de & Kloppenburg. R. (2014). *Ethisch actorschap. Ethiekwerk*. Hogeschool Utrecht: Utrecht.
- Keinemens, S. (2014). Be sensible: Emotions in Social Work Ethics and Education. *Journal of Social Intervention: Theorie and Practice*, 23 (1), 91-106.
- Klaver, K., Elst, E. van & Baart, A.J. (2014). Demarcation of the ethics of care as a discipline: Discussion article. *Nursing Ethics*, 21, (7), 755-765.
- Kooiman, A., Wilken, J.P., Stam, M., Jansen, E. & Biene, M. van (red.). (2015). *Leren Transformeren*. Utrecht: Wmo-werkplaatsen / Movisie.
- Kunneman, H. (2013). *Kleine waarden en grote waarden. Normatieve professionalisering als politiek perspectief*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Laan, G. van der (1995). *Leren van gevallen. Over het nut van de reconstructie van casuïstiek voor praktijk en wetenschap*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Lichterman, P. (2005). *Elusive Togetherness. Church Groups Trying to Bridge America's Divisions*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Linders, L. (2010). *De betekenis van nabijheid*. Tilburg University: Tilburg.
- Linders, L., & Feringa, D. (2014). *De Kunst van het Laten. Doe-het-zelf-zorg en rolverwarring in tijden van transitie*. Utrecht: Movisie.
- Linders, L., Feringa, D., Potting, M. & Jager-Vreugdenhil, M. (2016). *Tussen regels en vertrouwen*. Amsterdam: Van Gennip.
- Linders, L. & Verharen, L. (2021). *Missie Sociaal Werk*. In: Metz, J., Jager-Vreugdehil, M., Wilken, J-P. & Witte, T., *Sociaal werk doordacht*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Oosterling, H. (2016, januari). <https://www.nieuwwij.nl/interview/individu-achterhaald-begrip/>
- Pols, W. (2016). *In de wereld komen. Een studie naar de pedagogische betekenissen van opvoeding, onderwijs en het leraarschap*. Garant: Antwerpen-Apeldoorn.
- Schön, D.A. (1983). *The Reflective Practitioner*. New York: Basic Books.
- Schön, D.A. (1990). *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Spierts, M. (2017). *Pleidooi voor een democratisch sociaal werk*. Marie Kamphuislezing 2017.
- Stam, M. & Wilken, J.P. (2015). Zeven principes van transformatieleren. In: Kooiman, A., Wilken, J.P., Stam, M., Jansen, E. & Biene, M. van (red.), *Leren Transformeren* (pp 108-124). Utrecht: Wmo-werkplaatsen / Movisie.
- Stam, M. & Wilken, J.P. (2018). Transformatieleren. Hoe onzeker weten tot innovatie kan leiden. In: Waal, V. de, *Interprofessioneel werken en innoveren in teams Samenwerking in nieuwe praktijken* (pp135-148). Bussum: Uitgeverij Coutinho.

- Tronto, J.C. (1993). *Moral boundaries. A Political Argument for an Ethic of Care*. New York, London: Routledge.
- Verharen, L. (2017). *Being there. Samen werken aan het versterken van Sociale Kwaliteit*. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
- Widdershoven, G. (2010). *Reflectie als interventie*. Oratie. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Contact

Platform Lectoren Sociaal Werk

E-mail: platformlectorens@inholland.nl

Telefoon: 06 – 3100 6653

Het secretariaat is bereikbaar per mail of telefonisch op maandag, dinsdag, donderdag, vrijdag

Platform Lectoren
Sociaal Werk

